

Gmina Łosice

Miasto i Gmina Łosice liczące obecnie ponad 11 tysięcy mieszkańców leży we wschodniej części województwa mazowieckiego w Powiecie Łosickim i zajmują obszar 121 km². Łosice stanowią lokalny węzeł komunikacji samochodowej. Zbiegają się tu trasy: Lublin – Białystok, Warszawa – Siedlce – Białystok, Warszawa – Janów Podlaski – Terespol. Przez północno-zachodnią część gminy przebiega linia kolejowa Warszawa – Hajnówka ze stacją w Niemojkach.

Historia

Pierwsze wzmianki o Łosicach pochodzą z 1264 r. Początków Łosic można doszukiwać się w położonym o 6 km od miasta we wsi Dziecioły grodzisku średniowiecznym pochodzącym z okresu XI-XIII wieku. Położenie to uniemożliwiało rozwój ośrodka i jego prawidłowe funkcjonowanie, dlatego też na przełomie XV i XVI wieku zaistniała konieczność przeniesienia osady w inne miejsce.

Początek udokumentowanej historii miasta to zachowany w odpisie przywilej króla Aleksandra Jagiellończyka wystawiony w Radomiu 10 maja 1505 r., na mocy którego miasto Łosice, leżące w Wielkim Księstwie Litewskim zostało przeniesione z prawa ruskiego i litewskiego na prawo magdeburskie. Oznaczało to zwolnienie mieszczan łosickich od władzy i sądownictwa urzędników wielkksiążęcych oraz uzyskanie uprawnień samorządowych – powoływanie wójta, burmistrza i rady miejskiej. Przywilej zezwalał na organizowanie cotygodniowego targu i czterech jarmarków rocznie. Mowa w nim także o przeniesieniu rynku w dogodniejsze miejsce i budowie ratusza miejskiego.

Pierwszych dokładniejszych danych o stanie miasta dostarcza inwentarz starostwa mielnickiego z 1551 r. W tym czasie w Łosicach istniały dwie cerkwie – pod wezwaniem św. Preczystej (Matki Boskiej) i św. Michała oraz dwa kościoły rzymskokatolickie pod wezwaniem św. Zygmunta i św. Ducha ufundowane i uposażone przez Zygmunta I w 1551 r. W XVI wieku Łosice weszły w okres rozwoju gospodarczego, większość mieszkańców utrzymywała się z handlu, rzemiosła oraz różnorodnych usług, handlowano trunkami, skórą, futrami, a także solą. Według rejestru poborów z 1580 r. w mieście funkcjonowało 47 stolarzy, 32 krawców, 20 piekarzy, 10 rzeźników, 8 krawców, 7 zdunów, 4 kowali, po 2 kuśnierzy, kroplików, cieśli i młynarzy. Był też ślusarz, tokarz, bednarz, złotnik oraz tkacz

Niemal zupełną ruinę Łosic przyniosła wojna ze Szwecją w latach 1655-1660. Jednakże w drugiej połowie XVIII wieku nastąpiła powolna poprawa sytuacji.

Podobnie jak w większości małych miast i miasteczek królewskich, w dziejach Łosic ustawicznie dostrzega się przejawy trwałego konfliktu pomiędzy miastem i starostami. Około 1560 r. Łosice wraz z południową częścią starostwa mielnickiego zostały wyodrębnione jako osobna dzierżawa, nazwana wkrótce potem starostwem, pełniąc tę funkcję aż do okresu rozbiorów. Po III rozbiorze Łosice znalazły się w zaborze austriackim, a w wyniku traktatu wiedeńskiego 1815 r. weszły w skład Królestwa Polskiego pod rządami cara Rosji.

W okresie powstania listopadowego w Łosicach formował się batalion płk. Raczyńskiego, do którego zaciągali się Łosiczanie oraz mieszkańcy okolicznych miejscowości. Przed i w czasie powstania styczniowego miejscowy lekarz Władysław Czarkowski kierował organizacją spiskową. Był twórcą kilkusetosobowego oddziału powstańczego, w jego mieszkaniu odbył się zjazd działaczy „czerwonych” z terenu województwa, na którym podjęto decyzję w sprawie ataków na garnizony carskie. Po zakończeniu powstania zaborca wprowadził represje na ludności polskiej, w wyniku czego Łosice zostały pozbawione parafii rzymskokatolickiej i nastąpiła wzmożona rusyfikacja Polaków.

Po powstaniu w 1867 r. Łosice utraciły prawa miejskie i zostały zdegradowane do roli gminy. Po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 r. Łosice włączono do powiatu konstantynowskiego (w woj. lubelskim), a w 1932 r.

znalazły się na terenie powiatu siedleckiego.

W okresie II wojny światowej centrum Łosic zostało w dużym stopniu zniszczone. W wyniku nalotów lotniczych zbombardowana została żydowska bożnica. Represjom poddana została wielotysięczna społeczność żydowska. Po likwidacji getta w 1942 r. kilka tysięcy Żydów zostało wysłanych do Treblinki.

Ziemia Łosicka była terenem wzmożonej działalności oddziałów BCh i AK, które często organizowały akcje zbrojne przeciwko okupantowi, szczególnie wstąpił się oddział „Zenona”.

Po zakończeniu II wojny światowej zaczęło rozwijać się życie kulturalne i oświatowe. Powstawały szkoły średnie, które stały się ośrodkiem ponadregionalnym. Powolny rozwój miasteczka nad Tocznią w latach powojennych został przyspieszony w momencie utworzenia powiatu łosickiego w 1956 r. z części powiatów: bialskiego, siedleckiego i sokołowskiego.

1 czerwca 1975 r. Łosice weszły w skład województwa białkopodlaskiego. W wyniku reorganizacji administracji, która miała miejsce w 1990 r., zostały utworzone samorządy i Urzędy Rejonowe. W Łosicach utworzono Agendę Urzędu Rejonowego.

W wyniku reformy administracyjnej przeprowadzonej w 1999 r. nasze miasto ponownie zostało siedzibą Powiatu Łosickiego.

Pochodzenie nazwy miasta Łosice nie zostało jak dotychczas ściśle ustalone. Jeśli przyjąć jej wschodnią etymologię, dałaby się ona wywieść od wyrazu „losze” lub „łoszak” oznaczających w języku ukraińskim źrebę. Jest to tym bardziej uzasadnione, że w źródłach z XVI wieku używano nazw „Loszyce” lub „Łoszyce”. Zachowana (przypuszczalnie z XVIII w.) pieczęć miejska obok łacińskiego napisu w otoku „SIGILLUM CIVITATIS LOSICENSIS”, ukazuje na renesansowej tarczy rysunek konia.

Na przełomie wieków wygląd herbu ulegał przeobrażeniom. Dzisiejszy herb miasta, to biały koń na czerwonym tle z podniesioną przednią prawą nogą. Jest to typ herbu tzw. mówiącego, tj. skojarzonego z fonetycznym brzmieniem nazwy miejscowości.

Łosice dzisiaj

Łosice pełnią rolę ośrodka administracyjno-gospodarczego, są też centrum oświatowym i medycznym dla regionu. Władze samorządowe podejmują nieustanne starania w kierunku poprawy jakości życia i rozwoju przedsiębiorczości na terenie Miasta i Gminy Łosice. Istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest udział funduszy unijnych i krajowych. Realizowane inwestycje infrastrukturalne i podejmowane działania społeczno-kulturalne w znaczący sposób podnoszą standard życia mieszkańców oraz zachęcają do inwestowania. Lokalizacja gminy, czyste środowisko naturalne oraz brak przemysłu stwarzają również doskonałe warunki do turystyki krajoznawczo-przyrodniczej.

Turystyka

Łosice leżą na szlaku turystycznym do miejscowości nadbużańskich, położonych na terenie Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”, a także do znanych i ciekawych miejsc kultu religijnego (Leśna Podlaska, Kodeń) oraz do słynnej w całym świecie stadniny koni w Janowie Podlaskim.

Niewątpliwą atrakcją turystyczną stanowią również miejscowe zabytki architektury: Należą do nich m. in.:

- neogotycki kościół parafialny pod wezwaniem św. Zygmunta, zbudowany w latach 1906-1909. W ołtarzu głównym

znajduje się obraz z XVII wieku – Matka Boska z Dzieciątkiem, natomiast ołtarzu bocznym słynący cudami obraz Matki Boskiej Przemyskiej (XVII w.);

- dawny klasztor księży Komunistów, tzw. seminarium z pierwszej połowy XIX wieku, przebudowane na szpital;
- neogotycka kaplica cmentarna pod wezwaniem św. Stanisława; z 1845 r.,
- barokowa figura przydrożna wzniesiona w 1775 r.,
- pomnik Dzieci z Zamojszczyzny, zmarłych podczas transportu w 1943 r. w Łosicach, znajdujący się na miejscowym cmentarzu,
- zespół kościoła parafialnego w Niemojkach z 1783 r.,
- zespół dworski w Chotyczach z I połowy XIX w.,
- zespół dworski w Toporowie z XIX w.,
- kapliczka przydrożna w 1790 r., z rzeźbą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w Toporowie,
- kapliczka przydrożna z figurą drewnianą z XVI w. w Zakrzcu,
- grodzisko w Dzieciołach zlokalizowane 6 km na północny wschód od Łosic, gdzie podczas badań archeologicznych natrafiono na fragmenty ceramiki i kości z okresu średniowiecza.

Atrakcyjnym miejscem jest również zalew, usytuowany blisko centrum miasta i dworca PKS. W sezonie letnim czynny jest tu bar, wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych.

W sąsiedztwie zalewu znajduje się Park XX-lecia PRL, który powstał w miejscu żydowskiego cmentarza utworzonego na mocy przywileju wydanego przez króla Jana III Sobieskiego w 1690 r., zniszczonego przez hitlerowców w czasie II wojny światowej. 20 maja 2008 r. odbyła się uroczystość reedukacji cmentarza. Zbiór macew z łosickiego cmentarza jest najliczniejszą kolekcją żydowskiej sztuki kamieniarskiej na południowym Podlasiu. Najstarsze zachowane nagrobki pochodzą z pierwszej połowy XIX wieku.

 Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Zygmunta w Łosicach
(fot. Mariusz Kucewicz)

Klasztor księży Komunistów w Łosicach (fot. Mariusz Kucewicz)

Macewy na Cmentarzu żydowskim w Łosicach
(fot. Mariusz Kucewicz)

Zespół dworski w Chotyczach (fot. Mariusz Kucewicz)

Kapliczka przydrożna w Toporowie (fot. Mariusz Kucewicz)

Teren Miasta i Gminy jest bardzo zróżnicowany pod względem wartości przyrodniczych, które można ocenić m.in. na podstawie występowania i rozmieszczenia różnych gatunków ptaków. Łącznie w ostatnich latach stwierdzono występowanie na obszarze miasta i gminy 115 gatunków ptaków lęgowych. Znaczącą część całego obszaru gminy zajmują środowiska mocno przekształcone, gdzie dominują pola uprawne. Wśród nich znajduje się niewielka liczba lasów i zadrzewień. Laski śródpolne to najczęściej ubogie drągowiny sosnowe.

Z punktu widzenia przyrodniczego najbardziej cennymi środowiskami wodnymi są stawy rybne w Woźnikach i Rudniku. Znajdują się one w dolinie Toczonej. Stanowią ostoję wielu lęgowych i przelotnych gatunków ptaków. Wśród ptaków lęgowych znajdują się gatunki zagrożone wyginięciem lub rzadkie w skali całego kraju czy regionu

środkowo-wschodniej Polski. Wymienić tu można m.in.: bąka, zielonkę, perkoza rdzawoszyjnego i błotniaka łąkowego. W miejscach tych spotyka się także wiele gatunków przelotnych z grupy wodno-błotnych, m.in. różne gatunki kaczek, gęsi oraz ptaki brodzące i siewkowe. Na podmokłych łąkach spotkać można dobrze zachowane, naturalne zespoły roślinne. Wzrok przyciągają kwitnące w maju i czerwcu łany firletki poszarpanej, ostrożenia łąkowego, jaskrów czy też lokalnie spotykane chronione storczyki – plamisty i krwisty. Wśród motyli obserwować można rzadko spotykane czerwoczyki większe, czerwoczyki fioletki i wiele innych.

Na terenie gminy, poza stawami rybnymi, niezwykle ważną rolę odgrywają niewielkie zbiorniki wodne, zarówno te o naturalnym charakterze, jak również sztuczne. Stanowią one bardzo ważne miejsca dla rozrodu wielu gatunków płazów (m.in. ropuch, żab wodnych, moczarowych i trawnych, kumaków nizinnych oraz traszek). Charakterystycznym elementem są wyniesienia terenu, które w wielu miejscach zostały zamienione na żwirownie, stanowiące bardzo ciekawe siedliska wielu sucho – i ciepłolubnych zwierząt oraz roślin. Urwiste skarpy w żwirowniach wykorzystują jaskółki brzegówki, które budują gniazda w wykopanych przez siebie norkach. Czasami zdarza się, że w takich miejscach zagnieździ się również kolorowy zimorodek lub niezwykle rzadka w Polsce żoła. Spośród roślin często spotyka się kocanki piaskowe – rośliny częściowo chronione. Żwirownie zasiedlane są często przez rzadkie i ciekawe gatunki owadów, m.in. motyle takie jak np.: paź królowej, modraszek korydon czy też przez świerszcze oraz grzebiuszkę ziemną – rzadkiego gatunku płaza bezogonowego.

Najbardziej urozmaicona jest wschodnia część gminy, gdzie znajduje się więcej terenów podmokłych oraz obszarów leśnych. Spotkać tu można częściej duże gatunki ssaków; sarny, dziki, lisy czy też od czasu do czasu wędrujące łosie. W lasach występują też ciekawe i jedno z największych w Polsce gatunki motyli dziennych – chronione: mieniak tęczowiec i strużnik oraz pokłonnik osinowiec i rusałka żałobnik.

Dla przyrodników cały urozmaicony obszar gminy może służyć nadal jako poligon doświadczalny dla różnego rodzaju badań i obserwacji na długie lata.